

**კრეატიულობა - ადამიანი-კაპიტალის,
ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების
უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი**

რევაზ შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი

ჟუჟუნა ნიკლაური-შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი

ნათია შენგელია
ედ, სტუ ასოცირებული პროფესორი,
ოქსფორდის უნივერსიტეტის
ბიზნესის ფაკულტეტის
კურსდამთავრებული

რეზიუმე

კრეატიულობა-ადამიანის, კომპანიების, საერთოდ, საზოგადოების (ეკონომიკის) განვითარებისა და წარმატებულობისათვის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. კრეატიულობა და თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი ეკონომიკური ზრდის ახალ შესაძლებლობებს იძლევა, რადგან კაპიტალის სტრუქტურაში ინტელექტუალური კაპიტალი (მათ შორის ხელოვნური ინტელექტ-კაპიტალი, რომელიც უაღრესად დიდ მნიშვნელობას სძენს ადამიანი-კაპიტალისადმი დამოკიდებულებას და განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს დამსაქმებლის მხრიდან) სულ უფრო მეტ ადგილს იკავებს, თანაც ტენდენციაც განვითარების მიმართულებით აშკარა, მზარდი ხსიათისაა. წარმოების ტრადიციული ფაქტორებისაგან(მინა, ნედლეული, საწარმოო კაპიტალი) განსხვავებით **უსაზღვროა** მხოლოდ ადამიანი-კაპიტალი, მისი **ცოდნა** და **სულიერება**. გამომდინარე აქიდან: ა). აუცილებელია ნებისმიერი შრომითი კოლექტივის სწორი მართვა, მისთვის მსოფლიო, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი შრომის პირობების, ინოვაციური

ატმოსფეროს შექმნა და ამ მიმართულებით შესაბამისი ინვესტიციების მოზიდვა;). ასევე გასათვალისწინებელია ამა თუ იმ კომპანიაში (ნებისმიერ ორგანიზაციაში, მათ შორის საგანმანათლებლო დაწესებულებებში) შრომის ინოვაციური, კრეატიული ატმოსფეროს არსებობა. საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია, რომ ადამიანს, როცა უხარია, სიამოვნებს შრომით კოლექტივში ყოფნა, მაშინ ის თვითონვე ვითარდება და უჩნდება დამატებითი შესაძლებლობების ამოქმედების, თვითრეალიზაციის, არატრადიციული აზროვნების, ე.ი. **კრეატიულობის სურვილი** და, პირიქით. სწორედ **პერსონალს** უნდა უმაღლოდეს ნებისმიერი ორგანიზაცია თავის არსებობას.

ამრიგად, კრეატიული ადამიანის როგორც თვითმზარდი ღირებულების გარეშე წარმოდგენელია ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა, განვითარება და წინსვლა. **კრეატიულობა** კი, ჩვენი აზრით, **ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების** ერთადერთი თუ არა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია.

საკვანძო სიტყვები: კრეატიულობა, ინოვაციური ეკონომიკა, მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის კვლავწარმოება, ინვესტიციები, ადამიან-კაპიტალი.

ძირითადი ტექსტი

21-ე საუკუნეში, რომელიც არის ცოდნის საუკუნე, კრეატიულობა-ადამიანის, კომპანიების, საერთოდ, საზოგადოების (ეკონომიკის) განვითარებისა და წარმატებულობისათვის ერთადერთი თუ არა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. კრეატიულობა და თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი ეკონომიკური ზრდის ახალ შესაძლებლობებს იძლევა, რადგან კაპიტალის სტრუქტურაში ინტელექტუალური კაპიტალი (მათ შორის ხელოვნური ინტელექტკაპიტალი) სულ უფრო მეტ ადგილს იკავებს, თანაც ტენდენციაც განვითარების მიმართულებით აშკარა, მზარდი ხსიათისაა (მაგალითად, ექსპრტების შეფასებით ინტელექტუალური საქონლის ბაზარი დღეს ხუთჯერ უფრო სწრაფად იზრდება, ვიდრე ტრადიციული ბაზრები). თანამედროვე ეკონომიკაში გადამწყვეტია არა მინა (ბუნებრივი რესურსები), შრომა და კაპიტალი, არამედ საე-

რთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ცოდნა. თანამედროვე წარმოება, მისი ფაქტორები და პროდუქცია არა შრომატევადი და კაპიტალტევადი, არამედ მეცნიერებატევადი, ცოდნატევადია. მაგალითად, იაპონური საწარმო (ფირმა), სადაც წარმოების პროცესი კი მიმდინარეობს, მაგრამ ადამიანები თითქმის არ ჩანან, ასევე, ამგვარი წარმოების შედეგი (იაპონური პროდუქტი) არის მინიატურული, ანუ ნიმუში იმისა, თუ როგორ უნდა იქნას მიღებული მინიმალური დანახარჯებით მაქსიმალური შედეგი. არადა ცნობილი ფაქტია, რომ „ქვეყანას, რომელსაც არ შეუძლია ადამიანთა **ცოდნისა** და უნარის განვითარება და ეკონომიკაში მათი ეფექტიანი გამოყენება, განწირულია წარუმატებლობაში“ [1.გვ.3]. თუკი წარმოების ტრადიციული ფაქტორები (მინა, ნედლეული, საწარმოო კაპიტალი) შეზღუდულია, **უსაზღვროა** მხოლოდ ადამიანი-კაპიტალი, მისი **ცოდნა** და სულიერება [2.გვ.102]. კრეატიული ეკონომიკა სხვა არაფერია, თუ არა, როგორც პროფესორი გურამ ჯოლია აღნიშნავს, „ინტელექტის(გონის) ეკონომიკა, რომელიც მოცემულია ადამიანის ცოდნაში, შესაძლებლობებსა და უნარებში. ამ შემთხვევაში ინტელექტი „ძირითადი“ კაპიტალია, ხოლო მისი კრეატიული საქმიანობა, რომლის სინონიმია „პიროვნების შემოქმედებითი ენერგია“-„საბრუნავი“ კაპიტალი, რომელიც შრომის ბაზარზე იყიდება ან იცვლება და არის კრეატიული ეკონომიკის ერთ-ერთი მთავარი ეკონომიკური კატეგორია“ [3.გვ.36-37]. კრეატიულობა ესაა პროცესი, რომელიც მხოლოდ ადამიანს ახასიათებს და არა სხვა საგანს, თუნდაც ყველაზე „ჭკვიან“ მანქანას. კრეატიულობის გარეშე შეუძლებელია ქვეყნის ეკონომიკის სწრაფი განვითარება. ადამიანის შეუზღუდავი რესურსებს თუ რამხელა ძალა გააჩნია, აშკარად ჩანს კომპანიების შედეგებში. თანამედროვე პროგრესული ადამიანი არ უნდა იყოს მხოლოდ სხვისი შექმნილის მომხმარებელი. იმავდროულად, უნდა ვცდილობდეთ, ვიყოთ კრეატიულებიც, რადგან ვინც არ ქმნის რაიმე ახალს, ის მხოლოდ სხვის მიერ შექმნილს იმეორებს და/ან მოიხმარს [3.გვ.9]. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მხოლოდ შემოქმედ, არატრადიციულ, არასტანდარტულ, ახლებური აზროვნების,

უფრო სწორად კრეატიული კონკურენტუნარიანი ცოდნის მატარებელ მუშაკს შეუძლია უშუალოდ შექმნას ახალი, სხვისგან განსხვავებული პროდუქტი [4.გვ.18.].

ცნობილია, რომ კაპიტალის თავისებურებაა იყოს თვითმზარდი. ამ თვისების გარეშე მისი არსი წარმოუდგენელია. მსგავსად ამისა, ადამიანი-კაპიტალი, როგორც ინტელექტუალური კაპიტალის ერთ-ერთი ფორმა, უზრუნველყოფს საერთო კაპიტალის ნამატს და გააჩნია სრულიად უნიკალური თვისებები, რომლებსაც ხშირად კომპანიის ხელმძღვანელები ივიწყებდნენ და ახლაც ივიწყებენ. მაგალითად, იმისათვის, რომ კომპანია თანამედროვე ჰიპერკონკურენციის პირობებში გადარჩეს და არ გაკოტრდეს, მან თავისი საქმიანობის პრაქტიკაში მრავალი ტრადიციული მიდგომა უნდა შეცვალოს არასტანდარტული მიდგომით, აზროვნებით. ანუ მნიშვნელოვან ინტელექტუალურ პოტენციალს თვითონ უნდა დაეუფლოს და იგი თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპების გათვალისწინებით სისტემატურად სრულყოს. ამ ასპექტზე ყურადღებას იმიტომ ვამახვილებ, რომ ადამიანისეულ კაპიტალს კომპანია, კორპორაციები, სამსახეობები, ხშირად ვერ ფლობენ. ე.ი. ვერ აფასებენ მასში დამალულ ვებერთელა პოტენციალს, შეუზღუდავ რესურსებს, შესაძლებლობებს, ანუ **კრეატიულობას**. თუ ადამიანი აგნებს საკუთარ საქმეს, „თავის ადგილზეა“, იგი წარმოადგენს თვითმზარდ ღირებულებას და არანაირი ინფლაცია და კრიზისი არ მოქმედებს ამ ღირებულებაზე. პირიქით, კრიზისულ სიტუაციაში კრეატიული, „შემოქმედებითი ადამიანის“ პოტენციალი იზრდება. სულერთია, მენეჯერია იგი, თუ რიგითი სპეციალისტი, მთავარია, რომ აკეთებს თავის საქმეს. ადამიანის ბუნება ისეა მოწყობილი, რომ მას აქვს სურვილი თვითრეალიზაციისა, პიროვნული სრულყოფისა (6.გვ.129). ამიტომ, ადამიან-კაპიტალს, როგორც ინტელექტუალური კაპიტალის ერთ-ერთ სახეობას (კაპიტალის სხვა სახეობებისაგან განსხვავებით), ახასიათებს უსაზღვროდ ზრდა, იმაზე მეტად, ვიდრე ეს მასში ჩადებულ კაპიტალს-ინვესტიციას შეუძლია. აი რატომ უნდა ისწრაფვოდნენ 21-ე საუკუნეში, მკაცრი კონკურენციის პირო-

ბებში კომპანიები (და არა მარტო კომპანიები, არამედ, შეიძლება ითქვას, ნებისმიერი ორგანიზაცია, ეს იქნება წარმოების სფერო, თუ საგანმანათლებლო დაწესებულებები-სკოლები, უმაღლესი სასწავლებლები და ა.შ.)მუდმივი, უწყვეტი სრულყოფისაკენ, არსებულ ისეთი უმთავრესი სიმდიდრისა და რესურსის რაციონალურ გამოყენებისაკენ, როგორცაა კოლექტივი თავისი **უნარებითა და შესაძლებლობებით, კვალიფიკაციით, კრეატიული იდეებით.**

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ:

ა). აუცილებელია ნებისმიერი შრომითი კოლექტივის სწორი მართვა, მისთვის მსოფლიო, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი შრომის პირობების, ინოვაციური ატმოსფეროს (ისეთი გარემო, რომელშიც ადამიანი თავს თავისუფლად გრძნობს, სრულად მოტივირებულია, შემოქმედებითი საქმიანობისადმი მზადყოფნაშია და ხელმძღვანელობის მხრიდან აქვს სრული მხარდაჭერა ინოვაციურ საქმიანობაში) შექმნა და ამ მიმართულებით შესაბამისი **ინვესტიციების**(როგორც ადგილობრივი, ისე უცხოური) მოზიდვა;

ბ). ასევე გასათვალისწინებელია კომპანიაში შრომის ინოვაციური, კრეატიული, **ადამიანური** ატმოსფეროს არსებობა (მრავალი ბესტსელერის ავტორის ბრაიან თრეისის აზრით, ადამიანთა ბედნიერების 85 % მომდინარეობს ადამიანური ურთიერთობებიდან, ხოლო მხოლოდ 15% მოაქვს პროფესიულ წარმატებებს). საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია, რომ ადამიანს, როცა უხარია, სიამოვნებს შრომით კოლექტივში ყოფნა, მაშინ ის თვითონვე ვითარდება და უჩნდება დამალული შესაძლებლობების ამოქმედების, თვითრეალიზაციის, არატრადიციული აზროვნების, ე.ი. **კრეატიულობის სურვილი** და , პირიქით. სწორედ პერსონალს უნდა უმაღლოდეს ნებისმიერი ორგანიზაცია თავის არსებობას. სწორედ პერსონალია კონკურენტულ ბრძოლაში მთავარი, გადამწყვეტი ფაქტორი, სხვა შემადგენლები სხვა არაფერია, თუ არა ადამიანთა ცოდნისა და გამოცდილების ინტელექტუალური და მატერიალური ფორმით განსახიერება. თანამედროვე მოწინავე ორგანიზაციების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ გადარჩენისა და

სისტემის წარმატებით ფუნქციონირებისათვის საჭიროა სწორედ სისტემის შემქმნელ ფაქტორებზე ყურადღების გამახვილება. თუ ბაზარი ხელიდან გვეცლება, ბიუჯეტი ირღვევა, ორგანიზაცია ამოვარდა მაღალრეიტინგული და პრესტიჟული დაწესებულებების სიიდან-შეიძლება შემცირდეს დანახარჯები, მოხდეს სისტემის რეორგანიზება და შემცირდეს პერსონალი, ჩავიძიროთ რეკლამაში და, საერთოდ, ჯვარი დავასვით მენეჯერის საკუთარ კარიერას. ან სხვაგვარად მოვიქცეთ: გავიხსენოთ, რომ ყველა ამ პრობლემის უკან ადამიანები დგანან-კომპანიის(ნებისმიერი ორგანიზაციის) თანამშრომლები, სწორედ მათ უნდა „უმაღლოდეს“ კომპანია თავის სირთულეებს, მაგრამ თავის ხსნასა და გადარჩენასაც მათივე იპოვის! ბევრმა კორპორაციამ ამ შეგნებით დააღწია თავი კრიზისს და გადარჩა, აღორძინდა იმ გუნდისა და ადამიანების წყალობით, რომელთაც კრიტიკულ წუთებში სასწაულების მოხდენა შეუძლიათ (6.გვ.,128-129). ამის ნათელი მაგალითია კორპორაცია „კრაისლერის“ ხელმძღვანელის ლი იაკოკას გამონათქვამი წიგნში „მენეჯერის კარიერა“, სადაც ის ამბობს: „აღრე არასოდეს მცოდნია, როგორ მოიქცევიან ადამიანები ურთულეს ჟამს. ახლა კი ვიცი, რომ მათი უმრავლესობა საშველად გამოეშურება. ...ასევე ვისწავლე, რომ კრიზისულ სიტუაციაში ადამიანებს ძალუძთ შეინარჩუნონ ღირსება და იმოქმედონ აბსოლუტურად მშვიდად. ...მე აღმოვაჩინე, რომ ადამიანები გაიღებენ უდიდეს მსხვერპლს, როცა ირგვლივ ყველა იზიარებს მათს ხვედრს. როცა უმძიმესი განსაცდელები ყველას თანაბრად, ერთნაირად ეხება, შეძლება, მთები გადააბრუნო (ხაზგასმა ჩვენია)“.

ასეთ პირობებში მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის წლიდან-წლამდე უცვლელი ოდენობით დატოვება, განმეორება იგივე იქნებოდა რაც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, ინოვაციების, სიახლეების დანერგვის, არატრადიციული აზროვნების, მიდგომებისა და, საერთოდ, კრეატიულობის უგულვებელყოფა, რადგან 21-ე საუკუნე ხომ ისეთი საუკუნეა, როცა ცოდნა განიხილება, როგორც ეკონომიკაში გადამწყვეტი, მისი კონკურენტუნარიანობის წინასწარი პირობა [7.გვ.11.]. ყოველივე ამან საზოგადოებრივი კვლავწარმოების ცნობილი ფორმებისა(შეკვეცილი, მა-

რტივი და გაფართოებული) და მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის მორალური მოძველების ახალი ფორმების (ამის შესახებ ჩვენ გამოვთქვით მოსაზრებები ჯერ კიდევ 1983 წელს სადისერტაციო ნაშრომში-რ.შ.) გათვალისწინებით გვიბიძგა გვემსჯელა მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის კვლავწარმოების ფორმების შესახებ. ვინაიდან ამის შესახებ არაერთხელ ითქვა წინა სამეცნიერო ნაშრომებში [8], ამჟამად განსაკუთრებულ ყურადღებას გავამახვილებ მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის კვლავწარმოების ახალი მესამე გაფართოებული ფორმაზე. იგი მდგომარეობს შემდეგში: „მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის განახლება-კვლავწარმოების მესამე-გაფართოებული ფორმის დროს ამა თუ იმ დარგის, სფეროს მუშაკი თავის სპეციალობაში კაცობრიობის მიერ დაგროვილ ცოდნა-გამოცდილებას არამართო სრულყოფილად ფლობს, არამედ დამატებითაც აქტიურად დამოუკიდებლად მონაწილეობს მის შემოქმედებითად (**კრეატიულად**) განვითარებასა და დაწერგვაში (მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის სწრაფი მორალური მოძველების პირობებში სპეციალისტს სჭირდება არა პასიური, არამედ დამოუკიდებელ კრიტიკულ აზროვნებაზე დამყარებული აქტიური და განვითარებადი კრეატიული ცოდნა), აქვს გარემოში მიმდინარე ცვლილებების ადეკვატური შინაგანი განახლების, ადაპტირების უნარი, **ასევე ფლობს თანამედროვე მსოფლიო ენას**, მისაღებ პიროვნულ თვისებებს, საქმიან კონტაქტებს და დადებით იმიჯს. ასეთი პირადი კონკურენტუპირატესობების მატარებელი ადამიანი კი არ ეძებს სამუშაოს, არამედ თავად სამუშაო ეძებს მას. ასეთი თვისებების მქონე მუშაკი კონკურენტუნარიანი იქნება არა მხოლოდ თავის ქვეყანაში, არამედ მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში [5, გვ. 18]. ე.ი. მეცნიერულ-ტექნიკური ცოდნის განახლება-კვლავწარმოების მესამე ფორმის დროს ადგილი აქვს ცოდნის განახლება-კვლავწარმოებას გადიდებული, სულ უფრო მზარდი ოდენობით მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების ტემპების კვალდაკვალ. შეიძლება დაბეჯითებით ითქვას, რომ მხოლოდ ეს ფორმა არის უშუალოდ დაკავშირებული შემოქმედებითობასთან, არატრადიციულ, არასტანდარტულ, ახლებურ აზროვნებასთან, კრეატიულ ადამიან-კაპიტალთან,

როგორც თვითმზარდ ღირებულებასთან, უფრო სწორად, **კრეატიულობასთან**.

დასკვნა

ამრიგად, კრეატიული ადამიანის როგორც თვითმზარდი ღირებულების გარეშე წარმოუდგენელია ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა, განვითარება და წინსვლა. **კრეატიულობა** კი, ჩვენი აზრით, **ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების** ერთადერთი თუ არა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია.

ლიტერატურა

1. Frederick H. Harbison. Human Resources as The Wealth of Nations. New York: Oxford University Press, 1973.
2. ჟურნალი „ეკონომიკა“, #6-8, 2018წ.
3. გ.ჯოლია. კრეატიული განვითარება: განათლება, ცოდნა, ქმედება. თბ., 2016.
4. გ.ჯოლია. kreatiuli ekonomika da ganviTareba. Tb., 2015.
5. Jurnal „ekonomika“, #5-6, 2014.
6. Jurnal „ekonomika“, #3-4, 2016w.
7. u.samadaSvili, r.Sengelia. Tanamedrove ekonomika. Tb.; 2013.
8. Jurnal „ekonomika“, #5-6, 2019.

REFERENCES:

1. Frederick H. Harbison. Human Resources as The Wealth of Nations. New York: Oxford University Press, 1973.
2. Journal “Economics”, #6-8, 2018.
3. G. Jolia., Creative Development: Education, Knowledge, Action. Tb, 2016. 4. G. Jolia. Creative Economy and Development. Tb., 2015. (in Georgian Language).
5. Journal “Economics”, #5-6, 2016 y. (in Georgian Language).
6. Journal “Economics”, #3-4, 2014y. (in Georgian Language).
7. U. Samadashvili, R. Shengelia. Modern Economy. Tb. 2013, p.11. (in Georgian Language).
8. Journal “Economics”, #5-6, 2019y. (in Georgian Language).

CREATIVITY - AS THE KEY FACTOR FOR DEVELOPMENT OF HUMAN-CAPITAL AND INNOVATIVE ECONOMY

Revaz Shengelia, PhD, GTU, Professor,
Jujuna Tsiklauri-Shengelia, PhD, GTU, Professor,
Natia Shengelia, PhD, GTU Associate Professor,
Oxford Brookes University Graduate

RESUME

Creativity is crucial to the development and success of human beings, companies, and society. The creativity and modern scientific and technical progress provide the new opportunities for economic growth, as intellectual capital (including artificial intelligence) is increasingly taking place in the capital structure, with the tendency for development to be obvious. Unlike the traditional factors of production, only man-capital, his knowledge and spirituality are limitless.

Thus, without the creative human being as the self-increasing value, the economic growth, development and progress of a country is impossible. The creativity, in our opinion, is one of the most important factors in the development of an innovative economy.

Key words: Creativity, Innovative Economics, Re-production of Science and Technology, Investments, Human Capital.